

En eftermiddag om upphovsrätt

*ABM Västernorrland
Härnösand, 27 september 2016*

Catharina Ekdahl, juridisk utredare Digisam

Grundläggande upphovsrätt

- med visst fokus på bildmaterial

Upphovsrättslagen skyddar

Olika typer av verk:

- Skönlitterära eller beskrivande framställningar i skrift eller tal
- Datorprogram
- Musikaliska och sceniska verk
- Filmverk
- Fotografiskt verk eller annat alster av bildkonst
- Alster av byggnads- eller brukskonst
- Verk som kommit till uttryck på annat sätt

Verkshöjd? handlar om ett originellt och personligt utförande, inte enbart om idéer, fakta eller vissa ämnen.

Närstående rättigheter:

- Utövande konstnärer
- Producenträttigheter
- Radio- och TV-företag
- Framställare av kataloger
- Fotografer

Vilket skydd erbjuds?

Upphovspersonens ensamrätt:

Ekonomisk upphovsrätt

Exemplarframställning och tillgängliggörande för allmänheten i ursprungligt och bearbetat skick och i annan konststart eller teknik.

Översättningar och bearbetningar

Ej i strid med originalverket

I "fri anslutning skapat nytt och självständigt verk"

Vilket skydd erbjuds?

Upphovspersonens ensamrätt:

Ideell upphovsrätt

- Namnangivelsesrätt
- Rätt att motsätta sig kränkande bearbetning och/eller kränkande sammanhang.

Källangivelse enligt god sed och ändring endast i den utsträckning som användningen kräver.

Den ideella upphovsrätten är tvingande rätt!

Särskilt om upphovsrättslagen och fotografier

Skiftet från gamla fotolagen till upphovsrättslag → 1 juli 1994

Skydd enligt gamla fotolagen:

→ "Fotografier med vetenskapligt eller konstnärligt värde" och "Fotografier i allmänhet"

→ Beställarregeln

Upphovsrättslagen:

→ "Fotografiska verk" och "Fotografiska bilder" eller "Fotografrätten" (= närstående rättighet)

→ Beställd porträttbild

Skyddstiderna

Skyddstiderna för **verk** och **bilder** enligt upphovsrättslagen:

- 70-årsregeln för verk
- 50-årsregeln för närstående rättigheter (t.ex. bilder)

Skyddstiden för **fotografier** innan år **1994**:

- 50-årsregel för fotografier med vetenskapligt eller konstnärligt värde, och
- 25-årsregel för fotografier i allmänhet

→ Fotografier enligt kategorin ”fotografier i allmänhet” som togs **innan år 1969** är fria!

Upphovsrätt och allmänna handlingar

- **Upphovsrätt gäller inte** myndigheters **författningar, beslut, yttranden** och officiella översättningar av dessa
- **Upphovsrätten påverkar inte utlämning** av allmän handling:
 - Huvudregel:** Allmän handling ska lämnas ut oavsett upphovsrättsligt skydd.
 - Undantag:** Under vissa omständigheter kan upphovsrättsligt skyddade verk omfattas av sekretesskydd ("Scientologbibeln" 1998)
- **Var och en får återge/använda** handlingar som är upprättade hos svenska myndigheter, **men inte om det gäller:**
 - kartor, datorprogram, verk som skapats för undervisning, verk som är resultatet av vetenskaplig forskning, alster av bildkonst (ev. även fotografiska verk!), musikaliska verk eller diktverk.*

Inskränkningar i upphovsrätten specifikt för ABM-området

Arkiv och bibliotek – **Obs! Inget krav på offentliggjort verk**

- Exemplar för bevarande-, kompletterande- och forskningsändamål
- Förse lånesökande med exemplar av enskild artikel eller korta avsnitt – **endast papperskopior!**
- Användning i läsapparater
- Gäller endast statliga och kommunala arkivmyndigheter samt vetenskapliga, fackbibliotek och folkbibliotek som drivs av det allmänna.

Herrelösa verk

- Ny från 29 oktober 2014
- Herrelösa verk – upphovspersonen är okänd eller är svår att hitta
- Exemplarframställning och tillgängliggörande
- Herrelösa verk i skrifter och filmer samt ljudupptagningar
- Endast för bibliotek, utbildningsinstitutioner och museer för allmänheten eller film- och ljudarvsinstitutioner
- Registrering sker hos PRV

Inskränkningar i upphovsrätten

- ett par till som speciellt gäller bilder

Offentlig visning av konstverk

- Endast verk som har utgivits eller som upphovsmannen själv har överlåtit exemplar av

"Bild i bild"-regeln

- Film, TV-produktioner och enskilda fotografi

Fritt återgivande av konstverk (jmf citat)

- I anslutning till vetenskaplig framställning → ej i **förvärvssyfte!**
- Kritisk framställning → ej i **digital form!**
- Dagshändelse i tidning/tidskrift

Fri avbildning av konstverk

- Stadigvarande placerade utomhus på allmän plats
= s.k. "vykortsundantaget" – **se rättsfall alldeles strax!**
- Annonser inför och under utställning/försäljning
- Konstverk som ingår i samling → **ej i digital form!**
- Byggnader

Sanktioner och straff

Straffrättsligt

Om uppsåtligt eller grov oaktsamhet
→ böter eller fängelse i upp till två år

Civilrättsligt

Skäligt vederlag

Om det skett uppsåtligt eller av oaktsamhet

→ även skadestånd

Upphovsrätt i anställning

Huvudregel:

Upphovsrätt i anställningsförhållande kan man behöva avtalas om. Om man inte avtalar gäller den s k **tumregeln**
= arbetsgivaren har rätt att använda det som skapats på arbetstid i sin normala verksamhet.

Undantag:

Skapare av **datorprogram** – rättigheternas övergår automatiskt till arbetsgivaren.

Efter anställningen – vad gäller då?

Donation/gåva

Att enbart få **äganderätten** till en donerad samling innebär inte att den också får användas upphovsrättsligt.

→ Användningsrätten ska helst regleras i ett skriftligt avtal.

Viktiga frågor att ställa sig:

Är den donerade samlingen offentliggjord?

Är gåvogivaren verkligen upphovspersonen eller rättighetshavare?

Vad är en avtalslicens?

- Reglerad i upphovsrättslagen – nordisk modell
- § 42 d för arkiv och bibliotek och § 42 h generell
- Till för **användaren**
- Endast vid storskaligt och överblickbart nyttjande
- Avgränsat användningsområde
- Avtal tecknas med **representativ upphovsmannaorganisation** och gäller verk som används i Sverige på det avgränsade området
- Omfattar samtliga upphovsmän, även icke-medlemmar
- Möjlighet för den enskilde upphovspersonen att hoppa av avtalet, s.k. ”**opt-out**”

Ett par aktuella rättsfall

Wikimedias *offentligkonst.se*

- Tvist mellan Bildupphovsrätt i Sverige (BUS) och Wikimedia Sverige
- *Inskränkningen i 24 § 1 punkten:*
 - Stadigvarande placerade konstverk utomhus på allmän plat
 - "Avbilda"?
- *Högsta Domstolens beslut kom i april 2016:*
 - Databaser har ett "icke obetydligt värde" för ägare och tillhandhållare
 - Alltför ingripande i upphovspersonernas ensamrätt
 - Frångår avsikten med den ursprungliga bestämmelsen
- Tolkningen gäller endast öppna databaser av det slag som *offentligkonst.se*

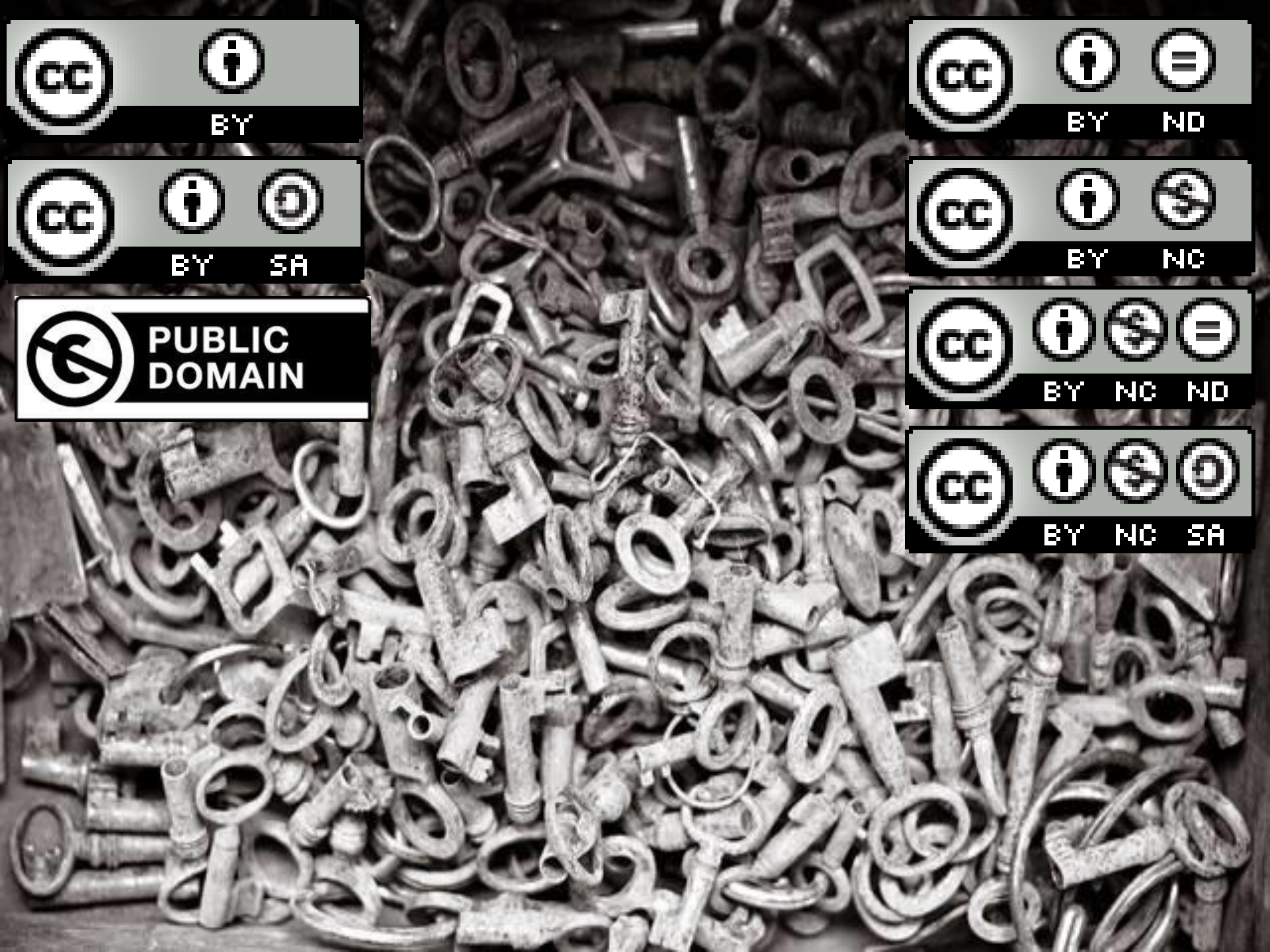
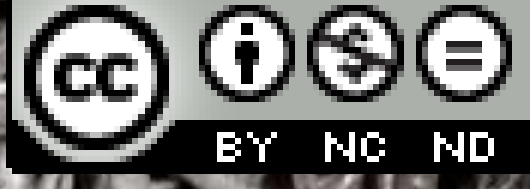
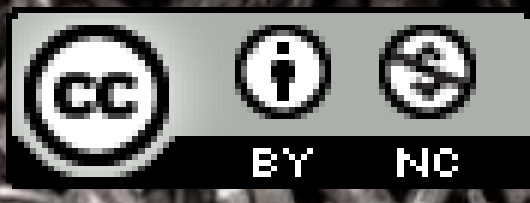
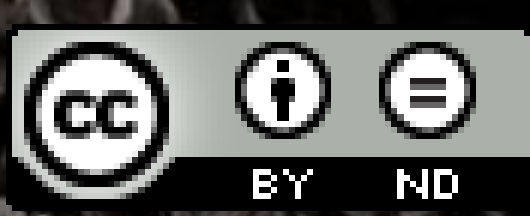
GS Media BV - länkproblematiken

- Tidigare rättsfall det *s.k. Svenssonfallet*:
 - Okej att hypertextlänka till upphovsrättsligt skyddat material så länge det inte ligger bakom lösenordsskydd eller riktar sig till en annan publik.
- Nya fallet gäller kommersiell användning
- Om kommersiell nytta av det skyddade materialet är länkningen inte okej.
- Om kommersiell aktör presumeras användningen ske kommersiellt = **kräver tillstånd** från rättighetshavaren.

Fria licenser

Creative Commons is a nonprofit organization that enables the sharing and use of creativity and knowledge through free legal tools. <http://www.creativecommons.se>

Samtycke från människor på bild?

Vad gäller?

Behövs **samtycke** från person på bild?

Svar: Samtycke vid användning kan krävas när

1. bilden/bilderna ska läggas ut på webben och därmed innebär en hantering av personuppgift
2. i kommersiell marknadsföring eller reklam
3. om det är fråga om en beställd porträttbild

Lagstiftningar: Personuppgiftslagen, Lagen om namn och bild i reklam och Upphovsrättslagen

Personuppgiftslagen

Gäller både vid manuell och automatiserad behandling

- Uppgift om nu levande och identifierbar person = personuppgift
- Strukturerad eller **ostrukturerad** hantering?
- Undantag bl.a.; "journalistiskt syfte", "konstnärligt sammanhang", "harmlösa uppgifter" och enligt TF/YGL.
- Om ansvarig utgivare/utgivningsbevis finns → www.radioochtv.se
 - Gäller däremot inte **statliga myndigheter**, landsting och kommuner
- Särskilt om ostrukturerad hantering:
 - Kräver endast samtycke om en risk för **kränkning** uppstår
 - Webbsida, socialt mediekonto, löpande text (e-post) och bild räknas normalt som ostrukturerad behandling enligt Datainspektionen
 - Vad är "känsliga personuppgifter"?
 - När inträffar "kränkning av den personliga integriteten"?
- PUL försvinner våren 2018 → **EUs dataskyddsförordning**

EUs dataskyddsförordning

Dataskyddsförordningen innebär bl.a.:

- Stärkta rättigheter för enskilda över sina egna personuppgifter (jmf. "The right to be forgotten")
- Företag och organisationer kommer att behöva informera om hanteringen av personuppgifter
- Dataportabilitet – enskildas rätt att kunna flytta över sina personuppgifter mellan bolag (t.ex. sociala medier)
- Dataintrång/säkerhetsincident → anmälningsskyldighet till Datainspektionen inom viss tid + informera de berörda
- Administrativ sanktionsavgift upp till 20 miljoner euro vid brott
- Lagstiftningen i hela Europa – anmälan kan ske till valfri dataskyddsmyndighet
- Missbruksregeln försvinner!
- Utredning om den svenska övergången tillsattes i våras

Digisams juridiska arbete

Digisams juridiska arbete

- Påbörjades hösten 2013. **Bildområdet** först ut.
- Två arbetsgrupper tillsattes med uppdrag att ta fram **grundvillkor** för bildavtal och en **vägledning** om upphovsrätt och angränsande lagstiftning.
- En tredje arbetsgrupp, **förhandlingsdelegationen**, tillsattes under vintern 2014 och förhandlade fram en **rekommendation om avtalslicens för bilder** hösten 2015.
- Under hösten 2016 har ett arbete med att ta fram **textavtal** påbörjats.
- I Digisams rapport föreslås bl a ett **permanent juridiskt stöd** för medverkande institutioner/myndigheter.
- 1 januari 2017 flyttar Digisam till **Riksantikvarieämbetet**.

Resultatet så här långt:

- Grundvillkor för enskilda bildavtal
- Pilotprojekt x 2
- Vägledning om upphovsrätt och angränsande lagstiftning och avtalsmallar – se strax!
- Rekommendation om avtalslicens för bilder hösten 2016
- Löpande juridiskt stöd till medverkande institutioner/myndigheter
- Remissyttranden bl a om kollektiv rättighetsförvaltning

Innehåll:

- Beskrivning av gällande upphovsrättslag:
 - Verket
 - Skyddet
 - Undantagen
 - Rättighetshavaren
- Särskilt om allmänna handlingar
- Lagstiftning om samtycke från människor på bild x 3
- Sociala medier
- Checklistor x 2
- Avtalsmallar x 5:
 - 1) "Grundvillkoren"
 - 2) Avtalstext anställd fotograf
 - 3) Avtalstext uppdragsfotograf
 - 4) Överlåtelse av bildsamling
 - 5) Information till användare

Digisam

Vägledning om upphovsrätt
och angränsande lagstiftning

Rekommendationen om avtalslicens för bilder:

- 1) Publicera bildarkiv/-samlingar på egen webbsida (**avtalslicensdelen**) + upp till 120 enstaka bilder/år ur databasen som illustration – egen prislista
- 2) Publicera fler än 120 **enstaka bilder** ur egen databas på egen webbsida – egen prislista
- 3) Institutioner med mer än 25 % skyddade bilder → t.ex. **Musikverket!**
- 4) Publicering i sociala medier kräver särskild överenskommelse med Bildupphovsrätt.

Avtal om publicering av bildarkiv/-samling och enstaka bilder på webbsida

Detta avtal tecknas mellan kulturavsnittet/-institution som önskar publicera sitt bildarkiv/-samlingar och enstaka bilder i enlighet med *Rekommendation om avtalslicens för bilder* och Bildupphovsrätt i Sverige, org.nr, Hornsgatan 107, 117 28 Stockholm (nedan Bildupphovsrätt).

Villkoren i *Rekommendation om avtalslicens för bilder* förhandlades fram av Digisams förhandlingsdelegation och Bildupphovsrätt i Sverige under 2015. Fastställdes av Digisams styvgrupp den 19 oktober 2015 och undertecknades av företrädare för Digisam och Bildupphovsrätt den 22 oktober 2015. Fullständiga avtalsvillkor och prislista enligt rekommendationen återfinns på baksidan.

Uppgifter om kulturavsnittet/-institutionen

kulturavsnittet/-institution	organisationsnummer	
e-post	namn på webbplats	
adress	postnummer	ort
fakturaadress (om ej som ovan)	postnummer (om ej som ovan)	ort (om ej som ovan)
kontaktpersonens för- och efternamn	telefon	
kontaktpersonens e-post	mobil	

Sammanlagt 120 upphovsrättsligt skyddade bilder per år ur de egna digitala bildarkiven/-samlingarna får publiceras på webbsida som kulturavsnittet/-institutionen har exklusiv bestämmanderätt över. Kostnaden för detta ingår i punkt 1 prislistan. För publicering av fler skyddade enstaka bilder utgår ersättning enligt punkt 2 prislistan. Kulturavsnittet/-institution som har en andel som överstiger 25 % skyddade bilder i bildarkiv/-samling som publicerats på webbsida som myndigheten/-institutionen har exklusiv bestämmanderätt över omfattas inte av punkt 1 prislistan. Istället gäller särskild överenskommelse mellan parterna om kostnaden i denna del.

Rapportering av uppskattat antal bilder i det digitalt publicerade bildarkivet/-samlingen och uppskattad andel upphovsrättsligt skyddade bilder av dessa samt samtliga enstaka skyddade bilder sker till Bildupphovsrätt årligen i särskild ordning.

Underskrift

Undertecknad kulturavsnittet/-institution har tagit del av avtalsvillkoren enligt *Rekommendation om avtalslicens för bilder* och förbinder sig att följa dessa. Undertecknade parter har erhållit varsin exemplar av avtalet.

Kulturavsnittet/-institutionen

ort och datum	underskrift (behörig firmatecknare)
	namnförtydligande

Bildupphovsrätt i Sverige

ort och datum	underskrift (behörig firmatecknare)
	namnförtydligande

Prislistan för avtalslicensdelen

Arkivpris för uppskattat antal skyddade digitala bilder i egen databas

Totalt antal bilder/filer per år	0,1-5,99 %	6-10,99 %	11-25 %
5 000	10 000	12 500	15 000
10 000	20 000	25 000	30 000
50 000	22 000	27 500	37 500
100 000	24 200	30 250	46 875
250 000	26 620	33 275	58 594
500 000	29 282	36 603	73 242
1 000 000	32 210	40 263	91 553

Prislistan för enstaka bilder

Enstaka skyddade bilder som institutionen valt ut för publicering på egen webbsida

Antal bilder som publiceras per år

Upp till 120 bilder per år ingår i avtalslicensdelen.

121 – 150 bilder	2 450 kr
151 – 200 bilder	5 500 kr
201 – 300 bilder	9 400 kr
301 – 400 bilder	11 200 kr

Pristillägget per 100-tal bilder vid < 400 bilder/år är 20%

Riksarkivets bildregel

Riksarkivets **nya bildregel** – 1 maj 2016

Bildregeln består av 3 delar:

- 1) Bildregelns bakgrund och förslag till kompletterande åtgärder
- 2) Riksarkivets **20 punkter** om användning, juridisk hantering och tredje mans ansva
- 3) Interna riktlinjer om hur de 20 punkterna ska tolkas och lite till

+ 5 olika mallar:

- Förslag till information om upphovsrätt och integritetsskydd
- Upphovsrättsavtal med anställd hos Riksarkivet
- Upphovsrättsavtal med extern uppdragstagare
- Publiceringstillstånd (för översättning till engelska)
- Intyg om ansvarsfrihet vid kopieringsuppdrag för annan

Riksarkivets 20 punkter i bildregeln

- Övergripande utgångspunkt (punkt 1)
- Ideell upphovsrätt (punkt 2-3)
- Ekonomiska upphovsrätt/användarrätt (punkt 4-8)
- Skyddstider och fotograferingstidpunkt (punkt 9-12)
- Integritetsskydd/människor på bild (punkt 13)
- Tredje mans ansvar (punkt 14-16)
- Creative Commons – licens- och rättighetsmärkning (punkt 17-18)
- Visning via Wikimedia och kulturarvsportaler (punkt 19)
- Avgifter för utlämnande av fotografier och bildkonstverk (punkt 20)

Tack för mig!

Läs mer på www.digisam.se

 Digisam